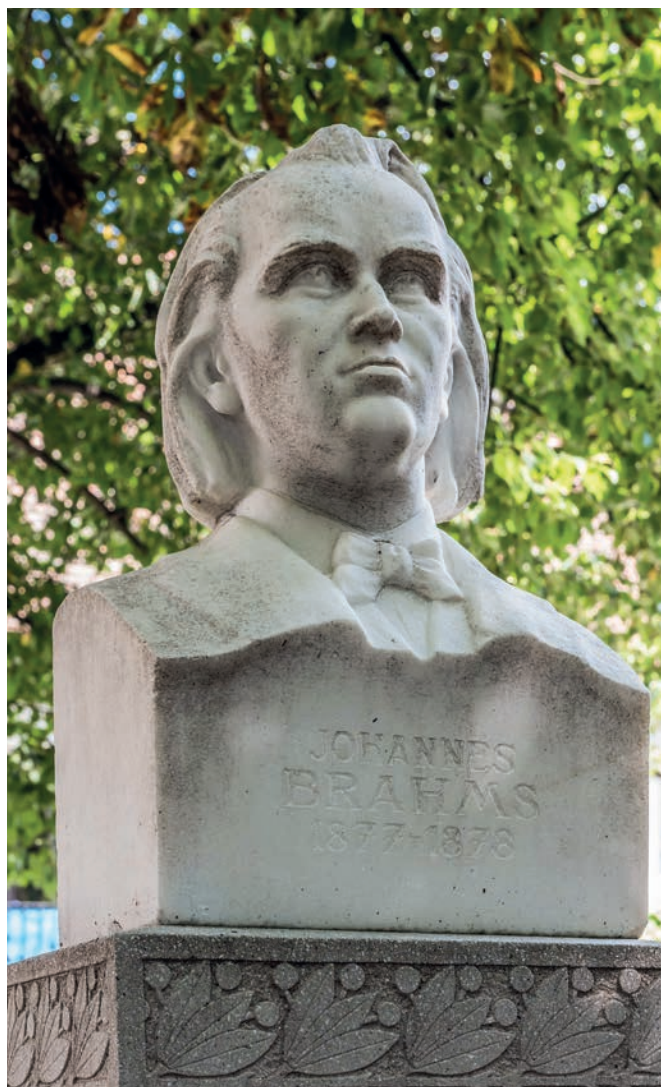

Brahms, a Wörthi-tó szerelmese

Nyár van, nyár! A polgári turizmus Ausztriában a 19. század második felétől indult fejlődésnek, ekkor vált a bécsiek kedvenc nyaralóhelyévé a karintiai Wörthi-tó és a partján elhelyezkedő egy-két kistelepülés. Ekkortól a nyaralás fogalma új értelmet nyert, és a muzsikuskok már nem arisztokrata gazdáik nyári rezidenciájára költöztek.

Johannes Brahms mellszobra Pörschachban – Bertha Kupelwieser alkotása. © Johann Jaritz

Pörschachot, a kis karintiai halászfalut Ernst Wahliss bécsi porcelánkereskedő tette divatos nyaralóhellyé 1883-ban kezdődő telekvásárlásaival, villaépítkezésével, de a tó és a környező lenyűgöző hegyvonulatok látványát már korábban is sokra tartották, prominens látogatókban nem volt hiány. Királyi vendégek sora tette tiszteletét, maga I. Ferenc József császár is, az első tófesztivált az uralkodó és Rudolf trónörökös tiszteletére 1884 júliusában rendezték meg, és ezt minden évben a nyári idény fénypontjaként a császár születésnapján, augusztus 18-án nagy pompával, zenével, bállal megismételték.

„Az első nap olyan szép volt, hogy nagyon szerettem volna maradni a második napon is, a második viszont még annál is szebb volt..., így egyelőre itt maradok.”¹

Brahms, a Wörthi-tó szerelmese először 1867-ben járt Karintiában, amikor egy hosszú és Pestet is érintő koncertturné során Joachimmal Klagenfurtban koncerteztek. Tíz évvel később, itáliai útjáról Bécsbe igyekezve csak véletlenül szakította meg útját Pörschachban, de annyira megfogta a

hely varázsa, hogy ott ragadt... Számos lelkes levelében olvashatunk szeretett nyaralóhelyéről.

„Annyira emberbarát vagyok... Hogy nem is mondok neked semmit Olaszországról, de azt el akarom mondani, hogy azzal a szándékkal szálltam ki itt Pörschachban, ebben a halászfalucskában, hogy másnap Bécsbe induljak tovább. De az első nap olyan szép volt, hogy nagyon szerettem volna maradni a második napon is, a második viszont még annál is szebb volt..., így egyelőre itt maradok.”
(Arthur Faber barátjának)

„Pörschach am See a falunk neve, a vasútállomás Maria Wörth. Minden csodás itt, tó, erdő, fölöttük kék hegylancok, fehéren csillámlik a tiszta hó, rákot találsz tömegével. A fogadó neve Werzer, ez a legjobb és legkényelmesebb, mert több is van...” (kiadójának, Simrocknak)

„Jövő nyárra ajánlom önnek ezt a környéket! A magam részéről ezután nyáron különösebb ok nélkül nem is hagyom el Ausztriát!” (Otto Dessoiff karmesternek)

„Olyan elbűvölő itt minden, mint egy paradicsomi bejárat a Legszebb és a Legnagyszerűbb felé.” (Simrocknak)

Nyaralás, mindennapok

A festői települést gazdálkodók és halászok lakták, akikhez a nyári hónapokban néhány nyaraló csatlakozott, leginkább gazdag bécsi családok. Brahms különösen szívesen járt dr. Karl Kupelwieser vendégszerető házába. Kupelwieser szobrász felesége, Bertha formázta carrarai márványból a Leonstain-kastély udvarán ma is látható Brahms-mellszobrot, amely a megszokott szakáll helyett csupasz arccal ábrázolja az akkor 44 éves zeneszerzőt. (Úgy tudjuk, hogy Brahms 1878-ban Pörschachban növesztett először szakállt, amely később szinte a védjegyévé vált – talán kényelemből, mert gyakran a hírnévnél és tekintélynél is jobban értékelte a kényelmet és függetlenséget...)

A zeneszerző három idilli nyarat (1877–1879) töltött a tóparti falucskában, ahol minden adott volt, hogy az ember egygyé tudjon válni a természettel. Első évben a Leonstain-kastély gondnoki lakásában bérelt két kis szobát. A táj hosszú sétákra csábította, a tó úszásra. Soha nem volt híján társaságnak sem, szeretett beszélgetni a helyi emberekkel, gazdákkal, halászokkal, kocsisokkal, de vendégül látták nyaraló baráti családok, vagy – kicsit túl gyakran – a kastélyban nyaraló von Pausinger család is. A karrierje delén álló zeneszerző mindig mindenhol díszvendég volt, zongorázni vagy négykezesnie kellett, így ezek a társasági események, a zenés vagy csupán kapcsolatépítő meghívások igen fárasztották. Ezért 1878-ban a szemközti Krainer-házba (a mai Haus Rapatz) költözött, közelebb a tóhoz. Bár nyolcszor annyit kellett fizetnie, védve volt szeretetreméltó, ám

A Johannes Brahms emlékére felállított gloriett (Pörschach). © Fritz Tumpold

fárasztó szomszédai (von Pausinger bárónő, Antonia Christl postamester kisasszony stb.) közvetlen támadásaitól, leginkább a palettájával és festőszékével a bokrok között ólálkodó bárónőtől, aki minduntalan megzavarta elmélyült sétái közben.

Brahms nagyon korán kelő volt, általában már úszott egyet a tóban azelőtt, hogy négy és öt óra között elfogyasztotta volna reggelijét, és körülbelül egyórás séta után hétkor már a dolgozóasztalánál ült. Délben általában a Zum Weißen Rössl fogadóban étkezett, és esténként is szeretett üldögelni a fogadó kertjében, szivarozott, ivott egy keveset, asztaltársai anekdotáztak és karintiai dalokat énekeltek neki.

Komponálás

Kisebb bonyodalmak után egy zongorához is hozzájutott. „Az én zongorám” – írta Arthur Fabernek – „nem férne fel a lépcsőn, valószínűleg szétrobbantaná a falat. De szerencsére a bécsi dr. Kupelwiesernek van itt egy villája és egy rövidzongorája. Azt azonnal felvittük a szobámba, az én zongorámat pedig hozzá a villába.” A zongorára pedig nagy szüksége volt, a nyaralás intenzív munkát is jelentett, jelentős kompozíciók születtek Pörschachban: a pasztorális hangú 2. szimfónia, a Joachimnak ajánlott D-dúr hegedűverseny, az op. 76-os 8 zongoradarab, a G-dúr hegedű-zongoraszonáta, az op. 75-ös Balladák és románcok két darabja, az op. 79-es két rapszódia zongorára.

Külön érdemes elidőznünk azon az élénk levelezésen, amely a D-dúr hegedűverseny kapcsán folyt a zeneszerző

és Joachim között. Tudjuk, mennyire hasonló zenei ízlés jellemezte a két barátot, hogy közös esztétikai elveket vallottak, és számlálhatatlan alkalommal játszottak együtt. Brahms minden vonós darabját (a szonátákat, a kamarazenét és a versenyműveket) Joachimra gondolva, az ő tudására alapozva, és az ő tanácsait kikérve komponálta – akkor is, ha ezeket a tanácsokat nem mindig fogadta meg! „De most, amikor nyomtatásban látod a koncertónkat, ne tekintsd a részemről önhitt kétszínűségnek, hogy olykor a legsürgősebben a véleményedet kértem, majd – a sajátomnál maradtam! Különösen a fináléban a bé-asz miatt bocsáss meg. Ha majd magad játszod, változtasd vissza, ezzel együtt is sokkal szívesebben hallgatlak téged, mint bárki más, aki az én hangjaimmal játssza...” Ezek a mondatok ugyan a Kettősverseny kapcsán íródtak, de az op. 77-es hegedűversenyéről is tudható, hogy Brahms biztatására Joachim jelentős mértékben belenyúlt a partitúrába. És nemcsak hegedűtechnikai kérdésekben javasolt változtatásokat, hanem a díszítések és azok jelölése, a dinamika, artikuláció és kifejezésbeli elemek notációja, hangszerelési és balansz kérdésekben, sőt gyakran a zenei mondanivaló (szubsztancia) kényes témái is terítékre kerültek. Például egy 1879. áprilisi levélben ezt találjuk: „El szeretném küldeni neked Frankfurtba a partitúrát, kis fehér papírszeletkével jelölve a megjegyzéseimet. Azt hiszem, kényelmesebb lenne a szólista számára, ha a kíséretet áttetszőbbé alakítanád, akár kihagyva a nagybőgőket, akár úgy, hogy a tartott hangok helyett a vonósoknál és fúvósoknál kísértékű hangisméltéseket írnál. Ez nem sok. Amúgy tetszik a darab, különösen az első tételt szeretem egyre jobban.”

Ma már viccesnek tűnő hitvitákra is sor került. Brahms levele, 1879 májusából: „Milyen jogon, mióta, és milyen indokkal írnátok ti hegedűsök a portamento-jelet [legato-ív alatti staccatók] olyan hangokra, ahol ennek nincs helye? Így kell lennie? Miért nem írjuk ugyanúgy, mint Beethoven?”

Joachim nem maradt adós a válasszal. „Minden hegedűs Paganini, Spohr és Rode óta staccato-pontokat ír a legatoív alá akkor, ha a hangokat egy vonóra kell játszania...”

Nem hiszem, hogy Viotti még tudta ezt. Az igaz viszont, hogy a zeneszerzők többsége zongorista, innen származhatnak az ilyen notációs konfúziók...”

Hosszasan lehetne idézni a hegedűverseny komponálásának hónapjait és az ősbemutató, majd a kottakiadás időszakát végigkísérő sűrű levélváltás kottapéldákkal alaposan ellátott szakmai és baráti ironikus soraiból. A darab ajánlása is ezen a hangon szól: „Legközelebb majd óvatosabban kérsz tőlem hegedűversenyt! De valamennyit enyhít a dolgon, hogy a koncert a te nevedet viseli, így hát a hegedűszólamért te is felelős vagy!”

Érdekes, hogy a kitartó és hűséges természetű hírében álló komponista egyetlen helyen sem nyaralt háromnál többször. 1880-tól több megszakítással Bad Ischlben, majd a Bécs melletti Pressbaumban, később Mürzzuschlagban és a svájci Thunban töltötte nyarait. De nem sok kellett a régi

pörtschachi nosztalgia felélesztéséhez, 1890-ben írja barátjának és életrajzírójának, Max Kalbecknek, akitől éppen Maria Wörth-i bélyegzővel kapott levelet: „örömmel látom, és szép gondolatokat ébreszt a postacímed. Egykori nyári napok emlékei töltik be a lelkemet, és megjelenik mindenki, akivel sétáimat jártam, a D-dúr szimfónia, a hegedűverseny, a G-dúr hegedű-zongoraszonáta, a rapszodiák... Megvan még a régi háztábla? És a rendkívül vicces és frivol pap? A nevetését a tő felett is hallani lehetett (de szó szerint!), nagyon rossz vicceit pedig még Bécsben is...”

Források:

Margit L. McCorkle: Brahms Werkverzeichnis, G. Henle Verlag, München, 1984

Johannes Brahms: Briefe (vál. Mathias Hansen, Leipzig, 1982)

Letters from and to Joseph Joachim (vál. Nora Brickley, New York Vienna House, 1972)

Performing Brahms: Early Evidence of Performance Style (szerk. Sherman, Musgrave, Brown stb., University of London, 2003)

Andreas Moser: Johannes Brahms Briefwechsel mit Joseph Joachim (1–2., H. Schneider, 1974)

Az Österreichischer Rundfunk (ORF) honlapjának televíziós aloldala: tvthek.orf.at

Pörtschach község honlapja: poertschach.net

Briefdatenbank der Schumann Briefedition und Schumann Gesamtausgabe, sbd.schumann-portal.de

¹ A levélidézeteket a cikk szerzőjének fordításában közöljük – a szerk.

FON
TRADE MUSIC

A LEGNAGYOBB MÁRKÁK EGY HELYEN!

MAGYARORSZÁG PIACVEZETŐ FÚVÓSHANGSZER SZAKÜZLETE

FONTRADEMUSIC.HU

A&S • ADAMS • ALPHASAX • ANDREAS EASTMAN • ANTIGUA • ANTOINE COURTOIS • ARNOLDS & SONS • AULOS • B&S • BACH • BACKUN • BESSON • BUFFET CRAMON • CHERUB • CONN • SELMER • CONN & SELMER • D'ADDARIO • DOTZAUER • F. ARTUR UEBEL • FONTAINE • GARD BAGS • GETZEN • GEWA MUSIC • HOLTON • HOYER • JUPITER • KEILWERTH • KELLY MOUTHPIECES • KÖNIG & MEYER • LEBLANC • MANHASSSET • MEINEL • MIYAZAWA • MTP • MURAMATSU • P. MAURIAT • PEARL FLUTES • PTRUMPET • ROY BENSON • S. E. SHIRES • SANKYO • SCHAGERL • SCHILKE • SCHNEIDER • SEIKO • SELMER • TAKT • TREVOR JAMES • VANDOREN • VIVACE • WITTNER • WOOD STONE (ISHIMORI) • YAMAHA • YANAGISAWA